

Σημεία εισήγησης στην εκδήλωση του Ινστιτούτου Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ «Ποια είναι η (Κέντρο)Αριστερά σήμερα;» [06.03.2024]

Φανή Κουντούρη, αναπληρώτρια καθηγήτρια Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης & Ιστορίας Παντείου Πανεπιστημίου

1^ο σημείο. Αποδεικνύουν οι πλειοψηφικές τάσεις της έρευνας την ύπαρξη της (Κέντρο)αριστεράς;

Το κέντρο υπάρχει στην Ελλάδα ως πολιτική παράδοση και ως ενδιάμεση πολιτική τοποθέτηση στην κλίμακα Αριστεράς-Δεξιάς. Στην έρευνα πλειοψηφούν οι απαντήσεις που αναδεικνύουν πολιτικές ταυτότητες που δεν είναι ιδεολογικά φορτισμένες αλλά και αριστερόστροφες πολιτικές θέσεις. Τέσσερα σημεία μας ενδιαφέρουν εδώ:

1. Πλειοψηφούν στον γενικό πληθυσμό οι ταυτοτικοί αυτοπροδιορισμοί που είτε παραπέμπουν σε ταυτότητες μη ιδεολογικά φορτισμένες όπως πατριώτης/ισσα, προοδευτικός/ή, είτε περιστρέφονται γύρω από το κέντρο όπως κεντρώος/α, κεντροδεξιός/ά ή κεντροαριστερός/ή, ενώ μειοψηφούν οι αυτοπροδιορισμοί οι οποίοι φέρουν πιο έντονο ιδεολογικό αποτύπωμα όπως αριστερός/ή, δεξιός/ά, σοσιαλιστής/τρια. Επίσης πλειοψηφούσα είναι η απήχηση αριστερόστροφων εννοιών όπως η κοινωνική οικονομία, οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις, οι ενεργειακές κοινότητες, τα κοινωνικά κινήματα, ο κεντρικός σχεδιασμός και ο συμμετοχικός προϋπολογισμός.

2. Πλειοψηφούν κρατοκεντρικές απόψεις όπως ότι το κράτος πρέπει να είναι ο κεντρικός φορέας διαχείρισης βασικών συλλογικών αγαθών (νερό, ενέργεια, υγεία, εκπαίδευση, υποδομές μεταφορών), ότι η οικονομία πρέπει να λειτουργεί στη βάση μιας κεντρικά σχεδιασμένης μέριμνας του κράτους, αλλά και ότι οι πλουσιότεροι ιδιώτες πρέπει να φορολογηθούν περισσότερο. Υπάρχουν, ωστόσο, αρνητικές αξιολογήσεις για τον ρόλο του ελληνικού κράτους στη Γ' Ελληνική Δημοκρατία. Αυτό το εύρημα έχει το δικό του ενδιαφέρον διότι το Κράτος συζητήθηκε ιδιαίτερα αρνητικά στη διάρκεια της δημοσιονομικής κρίσης και συνδέθηκε με έννοιες όπως ο πελατειασμός, η διαφθορά, ο υδροκεφαλισμός, ο υπερσυγκεντρωτισμός. Μετά την πανδημία επανήλθε το αίτημα του κεντρικού ρόλου του Κράτους ενώ αναγνωρίστηκε ως σημαντική η κρατική παρεμβατικότητα. Για πολλά χρόνια κυριαρχία της αγοράς και της εξατομίκευσης δεν άφησε πολλά περιθώρια ηγεμονίας της Αριστεράς η οποία έχει επενδύσει σημαντικό μέρος στο οικονομικό πεδίο στην ανάπτυξη κοινωνικών πολιτικών προς όφελος των ευπαθών ομάδων.

3. Πλειοψηφική είναι η διείδυση αριστερόστροφων θέσεων περί ταξικότητας της κοινωνίας, υπεράσπισης της δημοκρατίας, ενδυνάμωσης των εργασιακών σχέσεων.

4. Άλλα ζητήματα που εγγράφονται στην ατζέντα της Αριστεράς διαγράφονται πιο πολωτικά στον γενικό πληθυσμό: λιγότερο το ζήτημα της κλιματικής κρίσης και περισσότερο το μεταναστευτικό όπως και θέματα πολιτισμικού φιλελευθερισμού, – με την εξαίρεση των σχέσεων κράτους-εκκλησίας όπου φαίνεται πως πλειοψηφεί η επιθυμία διαχωρισμού.

2ο σημείο: Είναι ακόμα ισχυρός ο άξονας Δεξιάς - Αριστεράς;

Το δεύτερο ερώτημα είναι εάν η διαίρεση Αριστεράς – Δεξιάς διατηρεί την αγκύρωσή της στις πολιτικές ταυτότητες ακόμα και αν έχει χάσει τη δυναμική της στην εκλογική αρένα. Από την έρευνα φαίνεται ότι οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των απαντήσεων ανάλογα με την πρόθεση ψήφου είναι σημαντικότερες από τις απαντήσεις σε συνάρτηση με τα κοινωνικό-δημογραφικά, επαγγελματικά ή εισοδηματικά κριτήρια.

1. Το δυνητικό εκλογικό σώμα της ΝΔ αισθάνεται περισσότερο κεντροδεξιό, κεντρώο και φιλελεύθερο. Οι δυνητικοί ψηφοφόροι της ΝΔ διαφοροποιούνται σε ερωτήσεις στις οποίες υπάρχει δια-παραταξιακή συναίνεση: διαφωνούν στις ερωτήσεις για την εκμετάλλευση των λίγων από τους πολλούς, στην άποψη ότι οι πολιτικοί πρέπει πάντα να ακολουθούν τη βούληση του λαού, τη μείωση χρόνου απασχόλησης ενώ συμφωνούν με τον περιορισμό της δημοκρατίας προς όφελος της ανάπτυξης και της ευημερίας και ότι οι μετανάστες είναι απειλή για την ασφάλεια της χώρας. Οι ψηφοφόροι της ΝΔ διαφοροποιούνται και στον άξονα του οικονομικού φιλελευθερισμού αφού υποστηρίζουν τη διαχείριση της ενέργειας και των μεταφορών από τους ιδιώτες, ενώ προτιμούν την ιδιωτική πρωτοβουλία και τον ελεύθερο ανταγωνισμό στη διαχείριση της οικονομίας. Πρόκειται επομένως για ένα σώμα που είναι πιο κοντά στον άξονα του οικονομικού και πολιτισμικού φιλελευθερισμού με αντιμεταναστευτικές τάσεις, διατηρώντας ένα αυστηρά αντιαριστερό και αντι-ΣΥΡΙΖΑ επιχείρημα.

2. Το δυνητικό εκλογικό σώμα του ΣΥΡΙΖΑ απαντά ότι αισθάνεται κατά 49% στην κεντροαριστερά, είναι περισσότερο πολιτισμικά φιλελεύθερο, πιο θετικά διακείμενο στο μεταναστευτικό ζήτημα αλλά και σε μεταρρυθμίσεις όπως ο διαχωρισμός εκκλησίας και κράτους. Οικονομικά είναι ένα κόμμα κρατικά προσανατολισμένο στη διαχείριση των συλλογικών αγαθών. Η αντιδεξιά στρατηγική, που υπήρξε ταυτοτικό στοιχείο του ΠΑΣΟΚ, πλέον αφορά ως προτεραιότητα μόνο τους δυνητικούς ψηφοφόρους του ΣΥΡΙΖΑ-Π.Σ. (σε ποσοστό 39%).

3. Το ΠΑΣΟΚ είναι ένα κόμμα που κινείται μεταξύ ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ με πλειοψηφικές τοποθετήσεις των ψηφοφόρων του στο κέντρο (39%), στην κεντροαριστερά (43%) και στη σοσιαλδημοκρατία (30%). Στα θέματα του κοινωνικού κράτους κινείται περισσότερο προς την κεντρο-αριστερά. Στις ερωτήσεις για τη διαχείριση αγαθών τάσσεται πλειοψηφικά υπέρ του κράτους αναγνωρίζοντας τον ρόλο του κράτους στον κεντρικό σχεδιασμό σε όλα τα πεδία των δημόσιων αγαθών, αλλά και στον ρόλο του ως παράγοντα που συμβάλλει στο φαινόμενο της φτώχειας. Σε θέματα μετανάστευσης, πολιτισμικού φιλελευθερισμού και σε θέματα

αξιολόγησης της διακυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ (Συμφωνία των Πρεσπών) το ΠΑΣΟΚ εμφανίζεται διχασμένο.

4. Το εκλογικό σώμα του ΚΚΕ, αισθάνεται κοντά στον Κομμουνισμό και την Αριστερά. Συνολικά, είναι ένα κόμμα μετριοπαθώς πολιτισμικά φιλελεύθερο (47% διαφωνεί ότι το φύλο των γονιών δεν παίζει ρόλο για να είναι τα παιδιά ευτυχισμένα), διχασμένο σε θέματα μετανάστευσης και κλιματικής αλλαγής ενώ παραμένει ένα κόμμα της ρήξης.

5. Η Νέα Αριστερά συνιστά στο επίπεδο του εκλογικού σώματος μια πιο αριστερή εκδοχή του ΣΥΡΙΖΑ, όχι μια αντι-συστημική αριστερή δύναμη «ρήξης». Οι ψηφοφόροι της ΝΑ αισθάνονται περισσότερο αριστεροί (στο υψηλό 57%) αλλά και κεντροαριστεροί (37%), οικολόγοι, προοδευτικοί και με σημαντικό ποσοστό θετικών απαντήσεων στην ταυτότητα του αντικαπιταλιστή/τρια. Είναι μία δύναμη οικολογική, πολιτισμικού φιλελευθερισμού και οικονομικού κρατισμού που οι ψηφοφόροι της θεωρούν ότι θα πρέπει να αντιπαρατεθεί με μεγαλύτερη ένταση με το μεγάλο Κεφάλαιο (41%) και στη συνέχεια με τη Δεξιά (34%).

3^ο σημείο: Η κοινωνική ζήτηση υπάρχει. Η πολιτική προσφορά υπάρχει;

Διαφαίνεται από την έρευνα ότι υπάρχει η κοινωνική ζήτηση για ιδέες που εκφράζονται προνομιακά από τα κεντροαριστερά και αριστερά κόμματα. Η ζήτηση αυτή δεν αφορά στο σύνολο των θεμάτων. Υπάρχουν θέματα στα οποία οι ερωτώμενοι φαίνονται περισσότερο διχασμένοι. Κατέστη, ωστόσο, σαφές ότι οι διαιρέσεις αποκτούν περιεχόμενο μέσα από τις διακριτές γραμμές της προγραμματικής πολιτικής των κομμάτων.

Αυτή η διαπίστωση μας φέρνει στο επίπεδο της πολιτική προσφοράς. Ποιο είναι το πρόβλημα στο επίπεδο της προσφοράς και δεν ευθυγραμμίζεται η προσφορά με τη ζήτηση τουλάχιστον σε εκλογικό επίπεδο; Το πρόβλημα στα δικά μου μάτια είναι ότι τα κόμματα της κεντροαριστερής αντιπολίτευσης δεν παράγουν πλέον πολιτική ατζέντα. ΣΥΡΙΖΑ και ΠΑΣΟΚ έχουν υποτιμήσει το ρόλο τους ως φορείς που θέτουν την δική τους ατζέντα (agenda setters) και γίνονται φορείς αποδοχείς της ατζέντας (agenda takers) που τίθεται είτε από την επικαιρότητα είτε από το κόμμα στην εξουσία. Ο ΣΥΡΙΖΑ ανέδειξε πολλά καίρια ζητήματα αλλά φέρθηκε ενοχικά απέναντι σε ζητήματα των οποίων τη θεματική ιδιοκτησία είχε αποκτήσει (Συμφωνία Πρεσπών, έξοδος από τα Μνημόνια) ενώ και στη διάρκεια της αντιπολίτευτικής περιόδου 2019-2023 φάνηκε να ακολουθεί την ατζέντα που έθετε πιο αποφασιστικά η ΝΔ. Δεν κατάφερε να θέσει εμφατικά στη συζήτηση ταυτοτικά θέματα των οποίων θα είχε την αρμοδιότητα διαχείρισης ή τη θεματική ιδιοκτησία (issue ownership).